

MEDIA VA JURNALISTIKANI O'QITISHDA RAQAMLI
TEXNOLOGIYALAR

Norboyeva Sabina

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Annotatsiya. *Mazkur tezisda media va jurnalistikani o'qitishda raqamli texnologiyalarning o'rni va imkoniyatlari tahlil qilingan. Raqamli vositalar yordamida o'quv jarayonining interaktivligi, amaliyotga yaqinligi va samaradorligi ortayotgani ko'rsatib berilgan. Onlayn platformalar, multimedia vositalar va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali jurnalistika sohasida raqobatbardosh, raqamli savodxonlikka ega kadrlarni tayyorlash imkoniyatlari ochib beriladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ham ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *media ta'limi, jurnalistika, raqamli texnologiyalar, onlayn platformalar, sun'iy intellekt, raqamli savodxonlik, interaktiv o'qitish, amaliy mashg'ulotlar.*

Kirish

XXI asrda raqamli inqilob barcha sohalarda chuqur o'zgarishlarga olib keldi. Ayniqsa, media va jurnalistika sohalari bu jarayonda yetakchi o'rinlardan birini egallab, an'anaviy axborot tarqatish uslublaridan raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar va multimedia vositalari orqali interaktiv, global va tezkor axborot almashinuvi tizimiga o'tdi. Bu o'zgarishlar, tabiiyki, ushbu yo'nalishda kadrlar tayyorlash tizimini ham tubdan isloh qilish zaruratini yuzaga keltirdi.

Zamonaviy jurnalist faqat axborotni yozuvchi emas, balki uni raqamli shaklda ishlab chiquvchi, montajlovchi, vizualizatsiya qiluvchi va keng auditoriyaga yetkazuvchi ko'p funktsiyali mutaxassisga aylangan. Shu boisdan, jurnalistikani o'qitish jarayonida raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi nafaqat dolzarb, balki zaruriy omil sifatida qaralmoqda. Bunday texnologiyalar orqali ta'lim mazmuni yangilanib, o'quvchilarni real media muhitiga yaqinlashtiruvchi interaktiv metodlar, masalan, onlayn simulatsiyalar, sun'iy intellektga asoslangan matn tahlillari, virtual tahririyat tajribalari, podkast va videoblog yaratish mashg'ulotlari tatbiq etilmoqda.

Jurnalistika sohasi tezkorlik, dolzarblik va ishonchlilik talab qiladigan soha bo'lib, ushbu ko'nikmalarni shakllantirishda raqamli vositalarning ahamiyati beqiyosdir. Ayniqsa, pandemiya davri bu jarayonni tezlashtirdi va masofaviy ta'lim,

onlayn jurnalistika laboratoriyalari va media-analitika platformalarining o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi bugungi kunda muqarrar hodisaga aylandi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni ta'limga joriy etish o'ziga xos tashkiliy va texnik muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Jumladan, barcha oliy ta'lim muassasalari uchun teng raqamli infratuzilmani yaratish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini oshirish va intellektual mulk huquqlarini ta'minlash kabi masalalar dolzarb hisoblanadi.

Mazkur ishda media va jurnalistika sohasida raqamli texnologiyalarni o'qituv tizimiga integratsiyalashning nazariy asoslari, amaliy tajribalari va mavjud muammolar tahlil qilinadi hamda takliflar ilgari suriladi.

Zamonaviy davrda raqamli texnologiyalar hayotimizning barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda. Ayniqsa, axborot vositalari va jurnalistika sohasi bu o'zgarishlardan bevosita va tez sur'atlarda ta'sirlanmoqda. Global miqyosda media muhitining keskin o'zgarishi, informatsion oqimlarning ko'payishi, sun'iy intellekt va algoritmik tahlil texnologiyalarining joriy etilishi jurnalistikani mutlaqo yangi bosqichga olib chiqdi. Ushbu jarayon, tabiiyki, jurnalistika ta'lim tizimiga ham tub ta'sir ko'rsatmoqda. Endilikda zamonaviy jurnalist nafaqat axborot yozuvchi yoki reportyor, balki grafik dizayner, montajchi, ma'lumotlar tahlilchisi, SMM mutaxassisi va kontent yaratuvchi sifatida ko'p funksiyali kasb egasiga aylanmoqda. Bunday kompetensiyalarni shakllantirish esa ta'lim jarayonida ilg'or raqamli texnologiyalardan to'laqonli foydalanishni talab qiladi.

An'anaviy ta'lim tizimida jurnalistika ko'proq nazariy bilimlar asosida o'rgatilgan bo'lsa, hozirda ushbu yondashuvning samaradorligi sezilarli darajada pasaygan. Raqamli asrda talaba faqat matnli axborotni tahlil qilish emas, balki uni multimedia shaklida ishlab chiqish, vizualizatsiya qilish va auditoriyaga yetkazish bo'yicha amaliy ko'nikmaga ega bo'lishi zarur. Buning uchun esa o'quv jarayonida Google Classroom, Moodle, Canva, Podcast Studio, Adobe Premiere Pro, FactCheck.org, Grammarly, ChatGPT, Synthesia kabi platforma va ilovalarni qo'llash zarurati tug'ilmoqda. Ushbu vositalar yordamida talabalar blog yuritish, interaktiv maqolalar tayyorlash, onlayn kontentni baholash, media-analitika olib borish kabi real amaliy mashg'ulotlarni bajara boshlaydi.

Jurnalistika ta'limida raqamli texnologiyalar ayniqsa interaktiv metodlarni tatbiq qilishda o'zini namoyon qilmoqda. Bugungi kundagi mashg'ulotlarda o'qituvchi nafaqat ma'lumot beruvchi, balki yo'naltiruvchi va mentor rolini bajaradi. Talabalar esa bevosita ishlab chiqaruvchi va ijodiy kontent yaratuvchi subyekt sifatida ta'lim jarayonida faol ishtirok etadi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlar uchun qisqa video tayyorlash, faktcheking asosida axborotni tahlil qilish, raqamli etikani buzgan

misollarni o'rganish va ularga baho berish, press-reliz simulyatsiyasi, intervyu mashqlari, onlayn efir ssenariylari kabi topshiriqlar ta'limni real ish muhitiga yaqinlashtiradi.

Ayniqsa, tanqidiy fikrlash va axborotga ongli yondashuv ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli vositalarning samarasi yuqori. Talaba real hayotda duch keladigan soxta axborot, ijtimoiy tarmoqlardagi manipulyatsion xabarlar, algoritmik filtrlar va botlar tomonidan yaratilgan axborot oqimlarini farqlashni, ularni tahlil qilishni va ularning orqasidagi axborot siyosatini tushunishni o'rganadi. Bu esa o'z navbatida zamonaviy jurnalistikaning eng muhim kompetensiyalaridan biriga — axborot mas'uliyati va ishonchlilikka rioya qilishga olib keladi.

Biroq, mavjud amaliyotda raqamli texnologiyalarni to'liq joriy etish jarayonida qator muammolar saqlanib qolmoqda. Ularning eng muhimlaridan biri — infratuzilmaviy cheklovlar. Ko'plab oliy ta'lim muassasalarida media laboratoriyalar, yuqori darajadagi texnika vositalari (kameralar, mikrofonlar, montaj kompyuterlari), tezkor internet, raqamli platformalarga to'liq obuna tizimlari yetarli emas. Bu esa o'quvchilarning zamonaviy jurnalistik vositalar bilan ishlash ko'nikmalarini chuqur egallashiga to'sqinlik qiladi.

Ikkinchi muhim muammo — bu o'qituvchilarning raqamli savodxonligi masalasi. Ko'plab pedagoglar yangi platformalar, dasturiy vositalar va ularning ta'limdagi yondashuvlariga moslashishda qiyinchilikka duch kelmoqda. Buning sababi esa doimiy ravishda o'z ustida ishlash, malaka oshirish va texnologiyalardagi yangiliklarni kuzatib borishga vaqt va resurslar yetishmasligidir. Ta'lim tizimida bu kabi salohiyatli kadrlar tayyorlash uchun maxsus o'quv-uslubiy qo'llanmalar, sertifikatlangan onlayn kurslar va xalqaro amaliyotlar asosida shakllangan metodik yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur.

Shuningdek, o'quv dasturlari va fan nomlarida hali ham an'anaviy yondashuvlar ustunlik qilmoqda. “Jurnalistik mahorat”, “Axborot siyosati” kabi fanlar zamonaviy realiyalarga mos ravishda “Raqamli kontent yaratish asoslari”, “Multimedia jurnalistikasi”, “Axborotni vizualizatsiyalash va infografika”, “Sun'iy intellekt asosida media tahlil”, “Podkast va blog jurnalistikasi” kabi yangi yo'nalishlarga transformatsiya qilinishi zarur. Bu esa nafaqat talabaning texnik bilim doirasini, balki uni mustaqil va kreativ fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalarni o'qitish tizimiga joriy etishda yana bir dolzarb jihat bu — raqamli axloqiy me'yorlar va axborot xavfsizligi madaniyatining shakllanishidir. Talaba jurnalist sifatida axborot tarqatishda ijtimoiy mas'uliyatni his qilishi, etik qoidalarga rioya qilishi va axborot iste'molchisiga nisbatan halol bo'lishi kerak. Bugungi kunda ChatGPT, Midjourney, DALL·E, Stable Diffusion kabi sun'iy

intellekt vositalaridan foydalanish orqali tezda maqola, surat yoki video yaratish mumkin bo'lib qoldi. Ammo ularning asoslanmaganligi, mualliflik huquqining buzilishi, noto'g'ri ma'lumot tarqatish ehtimoli — jurnalist kasbining mohiyatiga qarshi holatlardir. Shu bois, jurnalistika ta'limida etik masalalar, shaxsiy axborotni himoya qilish, axborot manipulyatsiyasidan ehtiyotlanish va onlayn xavfsizlik madaniyati alohida blok sifatida o'rgatilishi kerak(1-jadval).

1-jadval

**Raqamli texnologiyalarni jurnalistika ta'limiga joriy etish tahlili asosida
umumlashtirish**

Yo'nalish/Ko'rsatkichlar	Amaldagi holat (muammo)	Taklif etilayotgan yondashuv (yechim)
Ta'lim metodikasi	An'anaviy, nazariyaga yo'naltirilgan	Amaliy, interaktiv va ijodiy yondashuvga asoslangan
Pedagogik salohiyat	O'qituvchilarning raqamli savodxonligi har doim yetarli emas	Maxsus treninglar, malaka oshirish kurslari, xalqaro tajriba
Infratuzilma	Ko'pgina OTMlarda media laboratoriyalar, texnika va internet yetarli emas	Media markazlar, texnik bazani davlat granti asosida kuchaytirish
Fan nomlari va o'quv dasturlari	Eski nomli fanlar (jurnalistik mahorat, axborot siyosati)	Yangi fanlar (multimedia jurnalistikasi, raqamli kontent, SEO)
Talabalar faolligi va ishtiroki	Nazariy passiv ishtirok bilan cheklangan	Loyihalar, podkast, blog, video ishlar orqali faol ishtirok
Axborot xavfsizligi va etika	Yetarli tushuntirilmaydi, AI vositalari noto'g'ri qo'llanmoqda	Etik mezonlar, mualliflik huquqi, fact-checking alohida o'rgatiladi
Tahlil va fikrlash kompetensiyasi	Tayyor matnlarni yod olishga asoslangan	Tanqidiy tahlil, raqamli vositalar asosida mustaqil fikrlash

Xulosa qilib aytganda, media va jurnalistikani o'qitishda raqamli texnologiyalar ta'lim sifati, talabanning kasbiy salohiyati, ijodiy imkoniyatlari va mehnat bozoriga tayyorligini oshirishda kuchli vosita hisoblanadi. Biroq bu texnologiyalarni samarali joriy etish uchun tizimli yondashuv, infratuzilmani yaxshilash, pedagogik malakani oshirish, o'quv dasturlarini yangilash va axborot etikasi bo'yicha maxsus metodikalar ishlab chiqilishi muhim. Raqamli vositalar faqat vosita emas, balki ta'limning zamonaviy mazmuni va shaklidir. Aynan shunday yondashuv orqali raqobatbardosh, global jurnalistika bozoriga mos, malakali va axloqiy mezonlarga sodiq mutaxassislar yetishtirish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. (2021). Model Curricula for Journalism Education: A Compendium of New Syllabi. Paris: UNESCO Publishing.
2. UNESCO GEM Report. (2022). Education and Media Literacy in the Digital Age. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
3. OECD. (2021). Digital Education for Resilience: Transforming Education Systems Post-COVID-19. OECD Publishing.
4. Mirziyoyev Sh.M. (2022). Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 432 b.
5. Normurodova M. (2021). "Media ta'limda virtual vositalarning o'rni" // Axborot texnologiyalari va ta'lim ilmiy jurnali, №3, 45–49-betlar.
6. Qosimova G. (2023). "Jurnalistika ta'limida raqamli xavfsizlik va etik mezonlar" // Pedagogika va innovatsiyalar jurnali, №2, 62–67-betlar.
7. G'ulomov S., Murodov T. (2020). Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot madaniyati. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
8. Zaytsev V.V. (2022). Tsifrovaya jurnalistika: obrazovaniye i praktika. – Moskva: MGIMO Press, 248 s.
9. TATU jurnalistika fakulteti metodik qo'llanmasi. (2023). Jurnalistika ta'limida amaliy mashg'ulotlar uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish yo'riqnomasi. – Toshkent.
10. World Bank. (2022). Media Development and Digital Inclusion: Global Frameworks and Regional Strategies. – Washington D.C.